

INSTITUTIONUM MEDICINÆ RATIONALIS LIBER II.

Sive PARS PATHOLOGICA.

C A P. I.

De Morbis.

§. 1.

Longum non minus quam tædiolum foret, altius hic repetere velle, quæ de causæ morbificæ, morborum, & symptomaticum discrimine olim tradiderunt Institutionistæ. Si enim omne illud, quod hominem affligit, juxta Hippocratem morbus est, quid quæso erit, ut hæc tria tanta cum subtilitate distinguantur, cum non solum in uno tertio convenient, sed etiam in se invicem subinde commutentur, morbum enim sequitur symptoma, cujus quasi causa est ipse morbus: deinde datur symptoma symptomatis, & sic prius est morbus, posterius productum morbi.

§. 2. Ut verò subjectum morbi nunc radicaliter est in partibus fluidis, denominativè verò in partibus solidis, ita ipse morbus describi potest, quod sit vel *partium fluidarum in temperie* & *in mixtione alteratio*, sive vitiosa fluidorum dispositio, actionibus in œconomia animali edendis inepta, vel *partium solidarum quoad situm, poros &c. vitiosa dispositio*.

§. 3. Morbi dividuntur in morbos

intemperiei, morbos conformationis, morbos compositionis, & morbos solutæ unitatis: ad quos tamen ultimos priores omnes cum Hippocrate lib. de fracturis, referre possumus, dicente, omnes morbos esse ulcera, id quod optimè de morbis etiam fluidarum partium dicitur.

§. 4. Morbi intemperiei sunt vel Cacoehymia vel turbata mixtio sanguinis. Et cum illa primariò & propriè hæreat in sanguine & cæteris humoribus, à sanguine dependentibus, dum nempe una qualitas excedit & prædominium obinet, hinc varia hujus intemperiei recententur species, v. gr. intemperies frigida, intemperies calida, falsa acida, austera, pituitosa, biliosa, melancholica viscida, &c.

§. 5. Solent etiam intemperiem cum materia, & intemperiem sine materia inter se distinguere, verùm cum intemperies, tanquam qualitas vitiosa non possit esse sine materia, rectius omnia illa quæ de intemperie sine materia dicuntur, omittimus.

§. 6. Et

§. 6. Et cum morbi occultarum qualitatam, sive totius substantiæ, ad morbos in temperiei, sive turbatæ mixtionis referantur, quid opus est entia temerè multiplicare, præsertim, cum ipsa venena non occulta sed manifesta agant in corpore nostra qualitate, nempe corrodendo, exedendo, fluidorum mixtionem destruendo, peregrinas fermentationes excitando, quidni ergò licebit morbos malignos sive occultarum qualitatam, per salium figuras, per peregrinum ætherem, explicare?

§. 7. Sunt autem morbi turbatæ mixtionis morbi fluidorum, dum hæc secundum minima turbantur, hinc ex turbatione mixtionis sanguinis, prodeunt omnis generis febres, tanquam ex Pandoræ pyxide non, nisi gradu à se invicem distinctæ. Quod enim profundior mixtionis turbatio, eò major malignitas ut in peste, febribus malignis: quò levior, eò minor malignitas, vel nulla, ut in ephemera, hæctica, febribus intermittentibus.

§. 8. Morbi conformationis sunt

vel in quantitate vitiosa secundum numerum & magnitudinem, quales v. gr. tumores, vel in qualitate vitiosa, secundum figuram, secundum poros, vel fibrarum laxitatem & rigiditatem.

§. 9. Morbi compositionis situm partium potissimum lædunt, & unius partis cum alia connexionem, quales v. gr. sunt procidentia uteri, hernia intestinalis, &c.

§. 10. In morbis solutæ unitatis vulgò attenditur ad continuitatem solidarum, in sensus incurrentium, quod si Solutio continui fiat à causa scindente vel pungente partem aliquam fibrosam, morbus ille vocatur vulnus. Sin verò in ejusdem generis parte solutio fiat ab humore acri & corrosivo, dicitur ulcus. Quod si continuum in parte aliqua dura lædatur, à violenta aliqua causa externa, erit fractura. Sin pars illa ossea exedatur ab humore aliquo stygio vel septico, dicitur caries. Quod si plures fibræ contendantur, non statim vero à sanis separentur, morbus ille vocatur contusio.

C A P U T II.

De

Accidentalibus morborum differentiis.

§. 1.

Vidimus essentialia morborum, progrediendum ergò erit ad accidentalia, intuitu quorum morbi dividuntur in *morbos congruos*, quales sunt variolæ in infante, febris tertiana in juvene, catarthus in sene, & in *incongruos*, v. gr. cachexia in infante, variolæ in adulto, causus in sene. Quæ divisio utilitatem

suam habet in instituendis præfagiis, cum morbi incongrui plus semper alant periculi quàm congrui, & ætati convenientes.

§. 2. Potro morbi dividuntur in *idiopathicos*, sive per essentialiam, & in *sympathicos*, sive per consensum. Morbi per essentialiam fiunt, quando causa radi-

radicaliter est in ipsa parte affecta; morbi autem per consensum fiunt, quando malum aliundè communicatur, vel causa transmittitur, sic datur v. gr. epilepsia per consensum ex ventriculò, ex utero, ex liene. Sic datur vertigo essentialis, datur etiam vertigo per consensum. Sic datur vomitus idio pathicus, datur etiam vomitus sympathicus.

§. 3. Consistit ille consensus vel in partitate nervorum, in continuitate vel etiam vicinitate, vel in sanguinis reliquorumque humorum circulatione, hinc non amplius difficile est explicatu, quare vomitus, nausea, colica comitentur nephritidem, quare in passione hysterica adsint motus convulsivi, respirandi difficultas & vomitus, in lubricantibus epilepsia, in dysenteria singultus, in alvi obstructione icterus, maximus enim est consensus inter omnes nervos, partesque membranofas, v. gr. inter uterum, intestina, ventriculum, diaphragma, & meninges.

§. 4. Dividuntur quoque morbi in morbos epidemicos, qui epidemicè plures permeant regiones, quales sunt vario-

la, febres malignæ, tussis fetinal, dysenteria; & in endemicos, uni regioni familiares, v. gr. phthisis in Anglia, lues venerea in India, scorbutus in Westphalia, arthritidis & nephritis in Austria, strumæ in Styria.

§. 5. Tandem morbi sunt vel *chronici*, & diu durantes, quos non die neque horis, sed septimana & mensibus metimur, quales sunt febris quartana, hydrops, obstructio mensium, cancer, phthisis, &c. Vel sunt morbi *acuti*, qui videlicet citò & cum periculo ad finem tendunt, quales sunt apoplexia, omnes febres erysipelatosæ, sive inflammatoriæ, v. gr. phrenitis, angina, peripneumonia, pleuritis passio iliaca, nec non omnes febres malignæ.

§. 6. His morborum differentiis colophonis instar aliæ superandi possunt, dum morbi vel sunt *simplices* vel *compositi*, *universales* vel *particulares*, *vernales*, *æstivi*, *autumnales* vel *hybernici*, *hæreditarii*, *remittentes*, *intermittentes*, *parvi*, *magni*, *legitimi* vel *nothi*, *benigni* vel *maligni*.

C A P U T III.

De

Temporibus morborum.

§. 1.

Morbi acuti non solùm, sed & paroxylmi febrium intermittantium, sua habent tempora, quæ in principium, in augmentum, statum & declinationem dividuntur; principium primis horis vel diebus circumscribitur: augmentum fit,

quando symptomata ingravescent; in statu omnia sunt in extremo & res versatur in discrimine: Tandem declinare dicitur morbus, post factam aliquam crisin, & quando symptomata à vehementia & gravitate cessant.

§. 2.

§. 2. Horum temporum diversitas dependet primo à natura & indole ipsius sanguinis, qui commune hoc habet cum omnibus liquoribus fermentescibilibus, ut gradatim fermentare incipiat. Secundò à majori, vel minori lucta & pugna inter ætherem peregrinum & ætherem consuetum, quo enim hic vel ille difficilius vel facilius expellitur & succum, ita ipse agrotans citius convalescet vel morietur, & tales morbi citius vel tardius ad statum vel declinationem deveniunt.

CAPUT IV.

De

Causis morborum.

§. 1.

Causa morbi alia est proxima, alia remota alia conjuncta seu continens, alia antecedens, alia procatartica, quæ antecedentem in scenam introducit.

§. 2. Morborum causæ efficientes sunt sex res non naturales, plethora, cacochymia, venena, & peregrinus æther.

§. 3. Sex res non naturales sunt aer, cibus & potus, somnus & vigilia, motus & quies, excreta & retenta, & animi pa-

thematæ. Dicuntur res non naturales obscuro termino, quia corpus non constituunt, aliâ enim essent res naturales, neque si legitime administrantur, noxam inferunt, sic enim essent res præternaturales. Verùm quia absque illis corpus conservari nequit, & si error aliquis in ipsarum regimine committatur, magna corpori accedit noxa, vocantur res non naturales.

CAPUT V.

De

Aëre.

§. 1.

Definimus aerem cum Cartesio, tam nobis suppeditante descriptionem, quæ naturam aeris penitus exhaurit, id quod de definitione Peripateticorum nunquam dici potest, quod sit congeries particularum tertii elementi, primo & secundo innatantium, cujus partes adeò tenues, & perpetuo motu à se invicem disjunctæ sunt, ut singulis momentis moribus globulorum cælestium sive secun-

di elementi obsequantur, hinc semper manet corpus rarum, fluidum & pellucidum.

§. 2. Si itaque aer & in motu & in mixtione rite fuerit dispositus, vi sua elastica sanguinis circulationem per pulmones promovet, & nimiam humorum rarefactionem temperat. Sin ab æthere nimium exagitetur, sanguinem quoque attenuat, humores exagitat & sensum calo-

D

rie

ris in nobis producit. Sin insignis ejus portio versus unam aliquam plagam moveatur, excitat sensum frigoris, transpirationem sufflaminat, obstructions inflammatorias producit, lympham restagnare facit, & acidum vel auget vel foras reducit.

§. 3. Quod si in atmosphæra nostra alia varii generis obvolitent vel plures a quosâ particulâ aerem humidiorum red-

dant, varii generis febres, catarrhi, tumores, aliaque mala producantur.

§. 4. Hæc autem peregrina corpuscula vel ex globo terraqueo ope caloris solis vel ignis subterranei evocantur: vel ex aliis halituosis corporibus supra terram existentibus aeri afflantur, quibus varius, telluris situs accessus & recessus respectu solis aliorumque vagabundorum luminum velificari solet.

C A P U T VI.

De

Cibo & Potu.

§. I.

Uterque morborum ferax est, prout vel quantitate vel qualitate ventriculo & sanguini noxam inferunt, istius fermentum obruendo aut enervando, hujus temperiem inquinando aut mixtionem turbando. Nam qualis eibus, talis chylus: qualis chylus talis sanguis, qualis sanguis tales spiritus, talis lymphæ, talia fermenta, talis Sanitas.

§. 2. *Cibus* qualitate peccans abit in mucum aut pastam acidam viscidam. Vel in liquamen sordidum & putrilaginosum convertitur pro qualitatibus nempe & conditionis varietate, quæ vel sola eadem generare poterit mala. Prodeunt ex hoc nido duæ famosæ cruditates & vitiosæ digestiones, quarum una acida, altera nidorosa vocatur. Ex eodem fonte scatu-

riunt varii generis febres, flatus, intumescentiæ, obstructions, sanguinis Caco-chymia, ejus mixtionis turbatio, succi nutritivi depravatio, scabies, diarrhææ, dysenteria, &c.

§. 3. Rotus iisdem etiam modis valetudinem nostram infectatur, ipsamque œconomiam animalem impugnat, præsertim si durante fermentatione vel distributione ingeratur, aut frigidus æstuantibus visceribus affundatur, ubi idem in visceribus fit, quod ferro ignito frigida immerso contingere solet, hoc est, inflammatoria obstructio producitur & æther antea maxime agitur, nunc, superveniente obstructione omnia in vicinia turbat & in tumultus ciet.

CAPUT

CAPUT VII.

De

Somno & Vigilis.

§. 1.

CUm Spirituum animalium officium inter alia sit, sanguinem ab extremis oris versus centrum premere, hi autem tempore somni sanguinis pressioni à centro ad superficiem resistunt, quod cedere nesciant, & fermentationes eandem ob causam sint debiliores, luce meridiana clarius est, nimis in somno humores ad coagulationem disponi, spiritus animales & parcius generari & crassiores fieri, unde capitis dolor gravativus, catarrhi & lymphæ visciditas totiusque torpor exortuntur.

§. 2. In nimis autem *vigiliis* spiritus æteruntur, in mixtione turbantur & in qualitatibus ratione volatilitatis depravantur, hinc febres oriuntur, languet digestio in primis viis, præsertim si spiritu studiis fevioribus impendantur, unde sanguis tandem aëvis suis particulis exiit, facta particulis terrestribus irretita non possunt volatilisari, sanguis crassior, acidus aut sæculentus redditur, & ad scorbutum sternitur via.

CAPUT VIII.

De

Motu & quiete.

§. 1.

Quamvis motus intra mediocritatis terminos coercitus humorum itum & reditum promoveat, atque insensilem transpirationem conservet, utcunque tamen si nimium intendatur, fores quoque variis ægritudinibus pandit, præsertim si à nimio motu pori nimium referentur, spiritus animales exagitantur, peregrina fermenta è visceribus excutiantur & sanguini confundantur, aut hic ob ni-

miam vasorum concussionem limites suos prævaricetur, & quâ datâ viâ profluat. Sin verò cum fluida tum solida à nimio otio torpescant, transpiratio sufflaminabitur, humores circulantes restagnabunt in tubulis, & præsertim in glandulosis canaliculis & vasculis excretoriis, unde variæ sanguinis impuritates, affectus cutanei aliique morbi ab acido orti, suos deducunt natales.

D 2

CAPUT

CAPUT IX.

De

Excretis & retentis.

§. I.

Silla quæ excerni debent convenienti tempore, loco & mensura excernantur, magnum profectò corpori humano inde exturgit præsidium. Verùm si *excernenda* detineantur, aut *retinenda* excernantur, non possunt non variæ inde excitari in œconomia animalis turbæ, id quod in hæmorrhagiis præsertim observari solet, quæ si excedant, sanguinem

profundunt, principia activa exhaustiunt, calorem depauperant, & morbos vulgò frigidos dictos accerunt. Sin consuetæ evacuationes supprimantur, gravissimis non minus morbis laxantur janua qualesunt hydrops, apoplexia, asthma, quartana, scabies, icterus, febres inflammatorie, &c.

CAPUT X.

De

Passionibus animi.

§. I.

An te omnia videndum erit, quid sint passionibus animi. Describuntur autem à Philosopho in *Tr. de passionibus animæ* p. 14. art. 27. quod sint *perceptiones, sensationes aut commotiones animæ, quæ ad eam speciatim referuntur, quæque producuntur, conservantur & corroborantur per aliquem motum spirituum animalium.*

§. 3. E quibus palam fit, ipsos spiritus animales in animi passionibus præ aliis fluidis affici: Verum cum in statu naturali sanguis premat atque urgeat spiritus animales hique vicissim lympham & sanguinem, atque principales & perennes motus, pulsus nempe & respiratio ab illis dependeant, nemo erit qui non vi-

deat quàm facilè totum corpus in animi passionibus alterari & de statu suo derubari possit, præsertim si ad insignes illas mutationes fluidorum, quæ ens vel commitantur, vel à tergo sequuntur, necum attendere velit.

§. 3. Hinc in *tristitia & morore* sanguis parcius à corde emanat, cujus orificia quasi contracta tenentur, pulsus tardior est & debilior, diaphragma unò sed lento tenore subinde deprimitur, unde suspiria & gemitus audiuntur: respiratio parva est & debilis, pallent genæ, torpet lingua pectus contrahitur, calor labascit, sanguis incrassescit, lymphæ redditur viscosa, paucioresque generantur spiritus & omnia fluida quasi in vappam vel ac-

rem

remaneant. Quippe ex spirituum defectu perit appetitus, chylicatio fatiscit, languent digestiones & præmaturæ Senectuti, vel, qui cum hæc in omnibus convenit scorbuto, cardiacæ, melancholicæ, tumoribus canerosis inflammatoriis, vel etiam intermittentibus febribus, imò ipsi tandem gangrænæ & sphacelo fores aperiantur; de quibus consule præcticos & Experientiam.

§. 4. In ira sanguis cum spiritibus animalibus cæterisque fluidis contrariis veluti motibus agitatur & convellitur, hinc sunt, bilis & succi pancreatici effusiones, supervenit diarrhœa, cor tremit vel palpitat, facies mox pallet dein rubet, os spumat talesque furibundis vel epilepticis ferè sunt similes, Sæpius sanguis in mixtione turbatur & febris inducitur: non raro humores circulantes rapidius circumacti, adjuvante solidarum partium vellicatione & concussione peregrinum quoddam fermentum è foco aliquo, in quo diu sopitum jacuit, secum vehunt versus cordis thalamos illudque sanguini confundunt, quod mixtionem ejus turbando, varias producit effectus & ebullitiones sive motus secundum omnes dimensiones, unde calor; Et multi ex irâ corripiuntur variolis, aut alia febris malignâ. Quod si spiritus animales

à sanguine tali nimium pressi quoque in ordine suo turbentur atque cum impetu ad partes extra cerebrum explodantur, accedunt illic motus convulsivi. Sin verò vel ipsa *glandula pinealis* contrariis ejusmodi motibus concutiat, aut spiritus nimium jam aucti, vel in placido & tranquillo per cerebrum discursa irritati non amplius legitimam cursum servent formam, oriuntur deliria, ipsa mens quasi obruitur nec in se ipsam descendere aut super cogitationes & ideas inter se confusas reflectere potis est, hinc brutalis quandoque exoritur furor, & fertur quis autiga nec currus audit habenas.

§. 5. De *terrore nihil habeo* quod addam, cum jam in vulgus notum sit, quæ noxæ inde & insidiæ struantur & candantur liquori cum vitali tum animali. Sic catamenia quandoque ex solo terrore ita sistuntur, ut nunquam revocari possint; sic terror fit pestis puerperarum: Sic hæmorrhagia narium compescitur quando incio ægro frigida cervici affunditur: Sic singultum solo quandoque curamus terrore, quo tussim convulsivam infantum curatam quoque vidit *Willisius*. Et ex eadem causa sanguis cæterique humores in vulneratis ad coagulationem admodum proticiunt.

CAPUT XI.

De

Plethora, Cacoehyma & turbata mixtione sanguinis.

§. I.

Plethora dicitur nimiam sanguinis bene cæteroque dispositi abundantiam.

Quæ an unquam dari possit, sive sit, ut scholastici loquuntur, ad vires, sive ad

D 3

vala,

vasa, non usque aded liquidum est. Quamvis enim primarium Venæ sectionis fundamentum positum sit in plethora & ipsa etiam experientia eam confirmare videatur, sunt tamen qui eam cum *Helmontio* in dubium vocare audent, ut venæ sectionem, quam à Diabolo inventam & introductam fuisse non nemo asserit, è toto medico proscribere possint. Verum enim verò probabilis mihi quidem prior videtur sententia, quod videlicet lac subinde ita augeri possit in sanguine, ut magna inde totius massæ sanguinæ turgescens & rarefactio exoritur, hinc cum moles illa pari alacritate ab ipsis pituitibus animalibus ad reditum versus Cor urgeri nequeat, plethorici magis præ aliis tubent, vasa sanguifera distenduntur, corpus obesum fit & carnosum, præterim si otium & quies accesserint, quæ vel sola plethoram producere possunt, ut id in equis evidentissime observatur.

§. 2. Est autem plethora multorum morborum parens: dum vel orificium vasis sanguiferi ob nimiam sanguinis molem nimium dilatatur, unde *hemorrhagia* originem trahunt. Vel aliquod vasculum ob nimiam distensionem tum-pitur (id quod in facie quandoque observatur) & sub forma sanguinis egreditur; hoc si in pulmonibus contingat, oritur *hemoptysis*. Sin verò id fiat in cerebro vel cerebello, & sanguis extravasatus principium nervorum comprimat, oritur inde *apoplexia sanguinea*. Quod si sanguine in parte membranosa extravasato partes fluidiores dissipentur, crassiores verò & rigidiores poros cedere nescios & præ aliis magis constantes in tantum obstruant, ut soli materiz mundi subtilissimæ sive primi Elementi transitus conce-

datur, hæcque & velocius nunc & aliter determinata obstructas illas partes & vicinum sanguinem exagitet, hic in mixtione turbatur, illæ verò rumpuntur vel distenduntur, unde dolor pungitivus & inflammatoriz febres producuntur, ut in phrenitide, angina, & pleuritide videre est.

§. 3. Facile tamen crediderim, plethoram vix persistere posse, ut non tandem in confortium trahat ipsam *caco-chymiam* sive intemperiem sanguinis. Est autem *caco-chymia* vitiosa sanguinis qualitas, sive vitium sanguinis in qualitate, dum ob sensibile magis unius vel alterius humoris prædominium sanguis viscidus, acidus, salis, biliosus, pituitosus aut feculentus, vel melancholicus redditur.

§. 4. Ipsi quoque humores circulantés reliquique succia sanguine dependentes pro varietate salium aliorumque degenerum corpusculorum varias hæc in *caco-chymia* fortuntur appellationes, ut ipsa lymphæ nunc salta, nunc viscida nunc tenuis; bilis verò nunc magis viscida, nunc præstua vel æruginosa, nunc atra vocetur.

§. 5. Tandem & mixtionis sanguinis turbatio mater omnium febrium hic sub censum venit causarum morbificarum, quippe febres sunt, quarum ratio formalis & essentia unice in turbata sanguinis mixtione consistit. Nunquid *caco-chymia* longè aliud quid dicit, quam turbata mixtio? hæc sanè nunquam quidem est sine febris. Sicliquot quidam fieri potest impurus, verum cum secundum minimas particulas non sit turbatus, facile per subsidentiam, decantationem vel filtrationem à sordibus liberari potest.

Si

Simixio ejus secundum minimas particulas semel fuerit turbata, omnes antedictæ depurationes frustra instituuntur, id quod fit in liquore fulmine tacto, aut sub Syrio acelcente, qui nulla etiam arte in pristinum restitui potest. Hæc si san-

guini applicare velimus, facile è variis turbationis gradibus varias febrium species eliciemus, ita quidem, ut extremus gradus constituat pestem, primus vero *Ephemeram*.

CAPUT XII.

De

Flatibus, lumbricis & calculo.

§. 1.

Quoniam & hæc res præter naturam in corpore genitæ, gravissimos subinde producant morbos, haud immeritò sub censum caularum morbificarum veniunt.

§. 2. Et facile quidem cum Veteribus dici possit, *flatuum* causam efficientem esse frigus sive intemperiem ventriculi frigidam; verum cum ex autopfia constet quod in ipsis cholericis, qui tamen temperamenti calidi sunt, quandoque copiosissimi reperiantur flatus, alvique *rugios* & *murmura* etiam in sanis exaudiantur, non videmus, quomodo, in explicandis flatuum causis, elementaribus illis qualitatibus contenti esse possimus. Hinc fortè rectius cum de otericis statuiamus, materiam, ut catarrhorum, ita & flatuum semper esse in ventriculo & intestinis, dum semper vapores & exhalationes ex intestinali fistula per poros, quæ datur via, in altum eleventur atque inferiorem corporis regionem pervagantur, quod si contingat, ut Pori illi obstruantur, Flatus sive catarrhi ventriculi & intestinorum generantur.

§. 3. Rursus, si ex reliquiis alimentorum primis in viis mucus coadervetur,

in quem vel salia volatilia assumptorum, vel ipsa etiam bilis pinguior facta incidant, flatulente statim fiunt rarefactiones, & cum tunc tenacitas, nunc crassities obstat, quò minus flatus illi per poros exhalare possint, distensiones abdominis dolores & incondita murmura exortuntur, taleque gas flatuosum non rarò vel per superiorem vel per inferius guttur sibi cum impetu exitum quærit.

§. 4. Sin ingestis his frigida superbatur, indeque pori ventriculi & intestinorum contumacius obstruantur, tanta subinde oritur abdominis intumescencia, ut rupture accedat periculum, id quod in vaccis raporum foliis affatim vescentibus, videre licet, quibus, si frigidam statim superbiberint, ex flatuum copiam illa rumpuntur.

§. 5. *Vermes* quod attinet, eundem hic à veteribus commissum notamus errorem, putantibus, vermes non ex temine, sed ex nescio quò sterquilinio per generationem æquivocam produci, hoc enim falsum esse evidentissimis nobis probatum dedit experimentis *Rhedi Italus*, cujus vestigia prementes dicimus, omnes

omnes vermes ex ovis muscarum, tanquam ex semine, adjuvante calore putredinali, & proportionato, excludi, quæ cum alimentis, præsertim saccharatis, jacticiis, aliisque quibus mufcæ infidias struunt, copiosissimè ingeruntur, & postmodum in ventriculo & intestinis imò in aliis etiam partibus solidis ad maturitatem promoventur, ut non male scripserit *Helmontius*, putredinem esse patriam lumbricorum.

§. 6. Sed progredimur ad generationem *Calculi*, quem ex calida renum intemperie humores terrestres adurente, produci autumant. Enim verò quamvis non inficemur vitra & ollas aliaque vasa ex arena, cineribus vel argilla vi ignis quotidie confici; nemo tamè opinor erit, qui talem ignem in renibus concipiat aut sigulinam ibidem sibi effingat fornacem, in qua humores eo delati ad tantam excoqui possint duritiem. Imò ridiculum foret, tale quid in renibus sibi imaginari, in quibus vestalis ille ignis friget, & ad lateres coquendos nimis debilis redditus est, cum tamen hæc ætas nephriticis doloribus admodum obnoxia sit. Itaq; ut veram calculorum causam eruamus, in subsidium vocabimus Experimentum chymicum à *Celeberrimo Domino Mazio*, institutum, in enim in calculi destillatione vel sublimatione multum salis volatilis, parum olei invenit, reliquum in fundo caput mortuum fuit, in quo vix tantillum salis fixi reperire potuit. Deinde adver-

tendum est ad humores in primis viis apud calculosos restagnantes, qui acido austeri sunt, viscidi admodum & glutinosi. Et tandem hoc etiam probe notandum est, quod sæpius in vesiculâ felleæ æquè lapides ac in renibus generantur. Quibus præmissis dicimus, calculum generari ob defectum particularum oleosarum in sanguine, & consequenter in urina topheos eadem ex causa congregare, siquidem ob illarum defectum salia volatilia sui juris facta glutinosos humores combinant & coarctant, atque tandem in duelech cum ipsis concresecunt, deficientem autem particulæ oleosæ ob deficientem debitam meteorisationem & attenuationem in ventriculo & intestinis, hinc sopitæ manent oleosæ balsamicæ particulæ, ut postmodum in sanguine extraveri non possint, & acrimoniam aut aculeos salium obtundere nesciunt. Quæ certè tententia veritati magis consona est, quam illarum qui ad spiritum lapidificum confugiunt, & quid in corpore nostro fiat quidem dicunt, sed quomodo id fiat, reuicent, vel ignorant. Confirmant quoque eam medicamenta calculum frangentia vulgo dicta aliaque quæ vel præservationis vel curationis gratia commendantur, quippe hæc omnia ventriculo vel primis viis sive chylicationi & digestioni sunt dicata, ut si aliam nobis hic fingere vellemus causam, inanem cum iis, qui *Sityphi saxum* volunt, luderemus operam.

CAPUT

CAPUT XIII.

De

Causis morborum intemperiei, conformationis, compositionis & solutæ unitatis.

§. I.

Cum hæcenus de causis morborum in genere egerimus, nunc descendendum esset ad specialiores, id quod & veteres fecisse legimus, qui primò de causis morborum intemperiei sine materia, deinde cum hæc causæ rationem habeat in accersenda intemperie cum materia, etiam de intemperie cum materia prolixè satis egerunt. Verum enim verò si æquâ lance trutinemus omnia illa, quæ de hoc negotio apud Sennertum aliosque institutionibus tractantur, fatendum nobis erit, nihil fere præter verba ibidem reperti. Nunquid enim partes solidæ aliquam contrahere possunt intemperiem, quæ non radicaliter & formaliter sit in fluidis? dic quæso, ô bene! vitio nescio cuius facultatis in parte aliqua solida intemperies produci possit? cum tamen in partibus solidis nihil præter extensionem ejusque modificationem hoc est certam porum configurationem & fibrarum situm atque convenientem dispositionem ratione magnitudinis, rigiditatis, &c. reperiamus. Hinc vix satis mirari possumus, quod ipse Sennertus crassum hunc Galenistarum errorem non animadvertit, cum tamen alibi, præsertim in tractatu de consensu & dissensu chymicorum, Humoristarum & quatuor pri-

marum qualitatum Fautorum lapsus in apicum deduxerit, sed dandum aliquid præjudicii & injuriis temporum, quibus in acceptis ferendum quod L. 2. instit. cap. XL. scripseris, Galenum rectè docuisse, quod qualibet non solum animalis, sed & planta particula quatuor facultates habeat, atque inter reliquas & eam, qua quod superfluum est & excrementitium, excernit & expellit. Addit Sennertus, Ac ne facile animal de salute ac vita periclitaretur, Creator expultricem facultatem membris nobilibus fortiorerem indidit. Et si hoc admittatur, non solum alia multa, sed tota de crisi-
 brina in dubium vocaretur. In crisi-
 bus enim manifestè videmus, quomodo partes nobiliores & principes humores, quibus gravantur, vel è corpore expellere, vel ad membra ignobiliora depellere soleant. Et cum hoc non faciunt membra nobilia, sed oneri succumbunt, neque vitiosos humores expellunt, plerumque de vita actum est. Nempe tantà rapidissimè hi viti afferere audebant fiducia, partes corporis nostri solidas non pari ambulare passu, sed unam præ aliâ prerogativa gaudere, & majorem habere vim noxium expellendi, hinc in intemperiebus explicandis multi erant in investi-

E

ganda

ganda parte mandate l. recipiente: Deinde affluxum humorum dicebant fieri per attractionem, quasi pars aliqua solida alterata ex calore vel dolore humores traheret sic vel singulis partibus ingenitam quandam tribuerunt cognitionem, quem errorem l. peperit vel nutriti ignorantia vera philosphia, si enim naturam motus scivissent, & quid esset calor, aut frigus, non opus habuissent ipso cum *Sennerto* varias intemperiei tum calidæ cū frigidæ recensere causas, cum illius omnes in motu, hujus in quiete conveniant. Itaque ut firmiori & æquiori incedamus tramite, observandum est, partem aliquam dici laborare intemperis calida, quoties humores eam permeantes secundum omnes dimensiones agitantur, ipsæque fibræ solidò celerius commoventur, fit hoc (1.) quando sanguis in vasis suis restagnat & motus progressivus transferatur in intestinum, (2.) quando pori & tubuli à causa vel externâ v. g. frigore aut contusione vel internâ humorum circulantium visciditate aut crassitie, obstruuntur aut pervertuntur; (3.) quando ipsæ fibræ disrumpuntur & in cincinnos resiliunt, ipsisque fluidis obicem ponunt, (4.) quando res actu calidæ admoven-
tur. Quæ causæ tamen in eo conveniunt, quod ita disponant poros & interval-
latum solidarum partium tum fluidarum, ut soli materiæ mundi subtilissimæ transitus saltem concedatur, hinc non potest non ignis & intemperies calida privata alicujus partis produceri, quæ toti tandem massæ sanguineæ communicatur, dum & hæc à peregrino motu in ordine & determinatione depravatur. Fieri tamen potest, ut sanguis ab assumtis, vino v. g. theri-

aca aliisque prius incalcescat & intemperiem calidam æquirit, & ob peregrinum hunc motum in una vel altera parte solidâ estagner adjuvantibus causis illis antea enatis, præsertim si sanguinis mixtio à peregrino æthere prius fuerit turbata, & ad restagnationem disposita.

§. 2. *Frigidam totius intemperiem* inducunt acida, præcipitania, & inviscantis sanguinem, nec non quæ chylificationem retardant aut fermentum enervant aut lympham in crassant, quò & illa, quæ actu refrigerant, vel insensibilem transpirationem suffiminant, spectant, quamvis enim omnes illæ causæ vires suas quandoque ita mutant, ut illæ, quæ calidam aliàs producant intemperiem, frigidam accendant, & vice versâ illæ quæ refrigerant calorem excitent, hoc tamen non obstat, quo minus eas distinctè tradamus, scum contrarios ejusmodi effectus non nisi per accidens producant, & omnia illa intemperiem frigidam fecisse dicantur, quæ humores in motu præpediunt, & fibrillas solidò minus movent, quamvis postmodum ob mutatam in fluidis & solidis texturam æther novos cieat fluctus & effervescentias.

§. 3. *De causis intemperiei humida* lubens sileo, cum illa non detur nisi forte aqua vel foris parti affundatur, vel intrus sanguini confundatur, sola enim aqua est humida, & partes illæ lubricæ & flexiles in corpore cribroso, & tot foraminulis pertuso, figi vel ad plenitudinem coadervari nequeunt.

§. 4. *Intemperiem siccam* causantur omnia exsiccantia, v. gr. balnea mineralia,

lia, ær calidus, medicamenta sudorifera, adstringentia, motus nimis & alia.

§. 5. Sed hic merito quaeritur, quare tantus humorum fiat affluxus ad partem dolentem vel in calescentem? Respondeo, nullus propriè loquendo datur affluxus ad unam partem magis quam ad aliam: quare autem humores in una parte magis congesti & sæpius etiam majori in copia affluxisse videantur, certè nullam aliam agnoscimus causam, quam partis hujus obstructionem, sanguinis humorumq; circulantium restagnationem, nec non particularum varium motum. Sic v. gr. manus igni approximata humidior fit, quia tunc fluida in manu versus varias dimensiones moventur, & motus ille circulatorius seu progressivus impeditur. Manus autem ambusta vel percussa, magis intumescit, quia fibræ calamistratae humoribus transitum præpediunt, & cum à tergo semper novi torrentis instar sequantur, non potest non in illa parte ad tantam plenitudinem fieri collectio. Idem contingit in parte dolente, quia doloris causa est fibrarum disruptio, quæ statim in circinnos resiliunt, & sic contractæ transiunt, non aditum humoribus præcludunt: falsum itaque est dolorem vel calorem attrahere; falsum est, quod ubi calor vel dolor, ibi humorum affluxus. Nihil ergo attrahitur, vel ab alia parte mittitur, & quæ de partium Nobiliù prærogativa & motibus criticis Senertus superius monuit, ea certè modo longè alio explicanda erunt, de quib; capite de crisi.

§. 6. Causæ morborum intemperiei sanguinis, quæ ex turbata mixtione oriuntur, sunt omnia illa, quæ peregrinum ætherem sanguini inferunt, qualia sunt

omnia venena, præsertim secundi generis, quæ turbando magis quam rodendo agunt; theriaca intempellivè & largiùs sumpta: vinum largiùs potum, miasmata morbosa, purgantia vehementiora, pus, fermentum febrile extra sanguinem in tubulo partis solidæ collectum, sanguis grumulosus, lac corruptum, quæ omnia ob mixtionis sanguinis latitudinem & subjectorum varietatem vix determinari possunt, quod enim unius sanguinis poris respondet, alterius minus commodum & conveniens esse potest.

§. 7. Ad morbos conformationis pertinet primò figura vitiosa, cujus causa vel in utero matris quaerenda, vel post nativitatem imprudentiæ nutriticis, aut casui fortuito, vel humoribus vitiosis tribuenda est; quò varietas vasorum & humorum diversitas quoque spectant; Sic v. gr. in erysipelate vascula lymphatica capillaria obstruuntur, non sanguifera, hinc in erysipelate rarius pus apparet. Secundò obstructio meatuum, sic Tumores cancerosi & Bubones fiunt in partibus glandulosis, anthrax autem in tendinosis. Scabies vero oritur, quando tubuli excretorii cutis obstruuntur. Tertio ipsi meatus præter naturam aperiuntur, qui aperiendi modi vocantur anastomosis, diapidiosis & diæresis. Anastomosis & orificii vasculi sanguiferi aperiuntur. Diapidiosis subtilioris sanguinis per tunicas transudatio. Diæresis vasculi ruptura aut erosio. Quarto meatus constipantur, comprimuntur, quandoque prorsus coalescunt.

§. 8. Causæ morborum compositionis sunt quæ vel nimium relaxant ligamenta, aut nimium contrahunt, vel planè dirumpunt & diffingunt.

E 2 §. 9. Cau-

§. 9. Causæ Morborum *soluta unitatis* præter varia instrumenta humores aciores, liquores stygii, venena primi

ordinis, & quæ virulentiam statim in ore, gula, ventriculo & intestinis explicant, esse possunt.

C A P U T XIV.

De

Symptomatibus.

§. I.

Symptoma est phænomenon; concomitans læsionem texture partium cum fluidarum tum solidarum: Sive affectus præter naturam, morbum ut umbra corpus concomitans.

§. 2. Quoniam duo illi liquores, vitalis nempe & animalis omne ferè ferunt punctum in œconomia animali, & intuitu horum duas quoque agnoscamus facultates, vitalem nempe & animale, ipsa etiam symptomata dividuntur in symptomata actionis læsæ, qualitatis mutæ, excretorum & retentorum.

§. 3. Omnis autem actio dicitur, læsa quatenus vel planè aboletur, vel immittitur, vel nimium augetur, vel depravatur.

§. 4. Ipsa illa facultas vitalis dum ad vitam sanam conservandam actiones circa chylicationem & digestionem edit, variis læditur modis, unde variæ emergunt apparentiæ sive symptomata, quæ cum ipsorum remediis nunc ordine recensere.

§. 5. *Anorexia* est inappetentia, cum insolito quodam ciborum fastidio, fermenti ventriculi vitio introducta, à qua gradu differt *dyspepsia*.

§. 6. *Causa immediata* est defectus

vellicationis fibrillarum nervearum in superiori ventriculi orificio. *Causa proxima mediata* quaerenda est in fermento ventriculi; primo, quatenus illud ob turbatam sanguinis mixtionem planè deficit, ut in febribus subinde contingit: secundo, dum illud fatuum est, & principiis activis exhaustum, quale in tenibus sæpius observatur: tertio, dum fixum nimis & viscidum, vel muco obvolutum est.

§. 7. *Causa remotiores* sunt alimenta quantitate & qualitate peccantia, varii generis febres, hæmorrhagia; salivæ defectus vel ejusdem glutinositas, nimius testaceorum usus, ætas senilis, fumus nicotianæ, nimius theæ usus, spiritus vini intempestivè sumptus.

§. 8. Symptoma hoc præfagit graviores in œconomia animali turbas. Si in februm acutarum declinatione anorexia superveniat, vel appetitus antea prostratus non redeat, novam instare calamitatem sæpius portenditur; tutior est in febribus intermittentibus, sed peior in dysenteriiis.

§. 9. In curatione leviores vomitus approbamus, & in cathartica fortiora severius animadvertimus; plus hic pro sunt corrigentia, restaurantia & volatilitantia, qualia

qualia sunt primò blandiora acida, fermentum cotis instar acuantia, v. gr. Spiritus confortativus citratus, spiritus salis alkalifatus, spiritus nitri dulcificatus, tinct. aperitiva *Mœbii*, Elixir. Vitriol. *Myns.* tart. vitriolat: *Secundò* amara, v. gr. Ess. absinth. centaur. &c. *Tertiò* salina, v. gr. omnia ex tartaro, omnia ex sale ammoniaco, omnia salia fixa, arcanum duplicatum. *Quarto* balsamica oleosa. Ess. cinam. ess. panis, elixir propriet. dulc. tinct. propriet. *Mynsicht.* Sal volat. oleosum quodvis, liq. c. c. succinat omnia olea destillata, ad unam vel alteram guttulam sumpta, jusculum calidissimè sumptum, potus thee moderatus.

§. 10. *Fames canina* est nimia appetentia, à qua gradu differt *bulimia*. *Causa* est fermentum admodum esurinum & fluidum, fibras nerveas continuo rodens. In febribus malignis plerumque prodromus est mortis: in intermittentibus morbi longitudinem minatur. In Curatione commendamus pulverem absorbentem *Celeberrimi V. F. delis*, theriacam recentem, omnia ex σ parata.

§. 11. *Pica* est desiderium rerum insuetarum, in quas non obstante quod inediles sint, & nomine alimenti indignæ, fertur appetitus, dum cretam, arenam, corium, chartam appetunt. In *malacia* autem appetitus fertur in cibos consuetos quidem, sed vel crudos, vel cò tempore non habendos. *Causam* dicimus esse mentem otiosam, & corporis moribus nimium auscultantem; deinde distinetam admodum vellicationem officii ventriculi. Sicut enim sensuum externorum organa quandoque à causis internis iisdem cientur motibus, quibus ab objectis

cieri solent, ipsamque mentem, ex consuetudine judicantem, in errorem præcipitant, ita & in sensu famis peculiare ejusmodi sunt rasiones, quas mens distinctè percipiens, insolitos ejusmodi motus componere studet. Plura vide in *disputatione de morbis ventriculi*.

§. 12. *Sitis* est potus desiderium, cujus causa est vel obstructio canaliculorum salivalium, ut in febribus fieri solet. Vel a quo sarum particularum defectus, quale quid in hydropicis fit. Laudantur pro sic fallenda camphorata, decoctum hordei, decoctum citri, spir. salis ammoniaci, Tr. aperitiva *Mœbii*, Potus thee, & omnia juscula calida. De frigidis enim rectè dicitur, quò plus sunt potæ plus sitiuntur aquæ.

§. 13. Fermentatio sive chylicatio ventriculi in peculiaribus illis phænomenis, quæ nomine cruditatis acidæ & nidorosæ veniunt, depravatur. *Cruditas acidæ* est collectio humoris mucosi & acidæ in ventriculo & primis viis, quæ à Galenicis sub nomine intemperiei ventriculi frigida traditur. *Causa* sua assumptà acidæ fixa viscida, hinc collectio ejusmodi mucositas ventriculus, alvus adstricta est, ventriculus plurimum valet ad appetitum, ad coquendum nihil. Ex concursu bilis, in crasi sua alteratæ, & succi pancreatici itidem corrupti, mixtura quædam austera oritur, mater scorbuti, hypochondriacæ affectionis, calculi, contumacium in visceribus obstructionum & sanguinis cacochymia. Curator specificis cortigentibus, atretuanibus & ad leptomeriam exaltantibus, interposito subindè blandiori laxativo vel etiam Emerico, nam & hic cathartica malè audiunt, quia humores

inorea acidi nunquam sine magna turbatione evacuati possunt, nisi prius fuerint conversi in serum. Commendamus iterum omnia ex absinthio, omnia ex sale armoniac: liq. terræ foliat: Ell. ad acidulas: sal volatil. oleos. spir. carminat. de tribus: specif. stomachic. *Poterii.*

§. 14. *Cruditatis nidorosa* dicitur, quando omnia assumpta abeunt in liquamen ovo putrido haud ab simile, hinc sapor in ore tetridus & ructus putridi percipiuntur, fluctuat corrupta bilis in ventriculo, quæ nunc ab assumptis oritur, nunc à sanguine ventriculo transmittitur. Periculosior est cruditatis acidâ, quia, ut illa morbos chronicos, ita hæc acutos inter comites habere solet, quales sunt vomitus, diarrhææ, cholera, febres malignæ. In curatione laudantur blandè temperantia, v. gr. omnia ex tamarindis; deinde quæ sal acre vel obtundunt, vel expellunt, v. gr. mixtura simplex, Tr. bezoart. Spir. nitri dulcis, tinct. opii.

§. 15. *Nausea* est inane vomendi desiderium ob superioris ventriculi strictionem & contractionem, ab humore quodam acri productam: quod si fauces digito fortius irritentur, sequitur ob contrarium fibrillarum motum vomitus.

§. 16. *Vomitus* autem est contractio ventriculi versus orificium superius, quod tunc non constrictum est, sicut in nausea, sed patulum pro variis humoribus per gulam excernendis.

§. 17. *Causa* est irritatio fibrillarum ab humore acri & sæpius admodum viscido inæta tabulos tunicarum delitescente, qualis in scorbuticis & cachecticis sæpius videtur. Vel liquamen quoddam biliosam ipsa in cavitate ventriculi fluctu-

ans: sæpius causa est in cerebro, ut in vertigine, & vulneribus capitis. Non rarè tunicæ ventriculi sunt exulceratæ, quod in dysenteria subinde contingit.

§. 18. *Causæ* illæ vel ab assumptis proveniunt: vel à sanguine, recrementa illa in ventriculum eructante, ut in gravidis fieri solet.

§. 19. *Curatio* maturanda est, quia quatuor vomitiones plus debilitant, quam decem per alvum ejectiones; ante omnia autem acre vellicans est temperandum & fibrillarum spasmus demulcendus, quem in finem clysteres commendantur, interpositis cydoniatis, blandioribus acidis, opiatis, Bezoarticis vel lacticiis hordeatis & amygdalatis. Externè Cataplasmata magis juvant ex dialcordio, succolada, confectioe alker mes, oleo Nucis molchatæ expresso, squâ anhaltinâ, vino malvatico, spiritu menthæ, balsamo embryonis, spiritu theriacali camphorato.

§. 20. In vomitu cruento præmissâ pro circumstantiarum varietate in brachio vel pede venæ sectione, decoctum hordei assafratum cum conservâ rosarum & tincturâ bellidis compositâ, tinctura corallorum cum cerâ parata, essentia vulneraria *Hagendorpii* ex cachunda, pulvis absorbens *Vitædelii* & omnia ex portulacâ conveniunt.

§. 21. *Cholera* est symptoma ex vomitu & diarrhæa compositum, diversi enim fibrillarum motus spasmodici hic observantur, quorum unus sursum alter deorsum ciet: ille in ventriculi fibrillis, hic in intestinalibus sibi locum vendicat. Describi potest, quod sit inordinata vehemens & in diversas plagas irritatio fibrillarum

larum in ventriculo & intestinis, cum pravorum humorum *αἷμα* & *κρίσις* excretionem & præsentaneo vicium discrimine.

§. 22. *Causa* iterum querenda est vel in vitali flumine sanguine in mixtione sua vehementer turbato: vel in assumtis putrilaginosi aut nimium fermentescibilibus vel etiam solito acrioribus: qualia sunt pinguis, lac, sanguis, purgantia, fructus horæi, & venena omnis generis.

§. 23. *Curandi methodum* accuratè describit *Sydenham*, jubens ad abstergendum & temperandum juscula alterantia in usum vocare cum enemate ex decoct. pullor. c. flor. chamom. sambuc. & aliis parat. humoribus illis fermentescibilibus maximà ex parte absterfis reliquis fricuum paregori cum injiciendum est ex aqua mirabili menth. & laudan. liquido. aut potentiùs absorbentia propinanda, inter quæ crystallus omne fert punctum. inter composita laudantur pulv. *Mantuan. anglic. cordial. pretios. theriacæ celestis*, emulsionem amygdal. cum decoct. C. cerv. ulso & assafrato paratæ.

§. 24. *Cardialgia* est magna quædam circa præcordia anxietas cum ventriculi dolore gravativo. vel distensivo & suffocationis periculo.

§. 25. *Causa* est ventriculi & diaphragmatis distensio & compressio, à flatulentis vaporibus, exitum non inveniuntibus, producta. Oriuntur autem ex pasta acida vel muco viscido, ob pepravatam coctionem in primis viis collecto, hinc ipsa curatio cum curatione passionis hysteriæ, incubi aut asthmatis stomachalis fere concurren. Laudantur enim & hic clysteres revellentes & carminativi, essent. carminat. *Vvedelii*, liquor. C. C.

succinat. Sal volat. oleos, *spirit. cephal. Bussii*, ob. cinnam. cum absorbentibus datum.

§. 26. *Lienteria* est assumtorum sub eâ formâ, quâ ingesta sunt, per alvum excretio. In *coliacâ* autem passione alimenta, vel in tantum immutata, vel mutata quidem, sed non bene digesta, excernuntur.

§. 27. In ordine *causarum* primum obtinet locum lymphæ gastrica, aut deficiens, aut viscidior & fixior facta: solum conferunt errores duum viratus, sive vitia bilis & succi pancreatici. Quandoque sola alimenta, visciditate & soliditate peccantia, sunt in culpa.

§. 28. In *curatione* eò annitendum, ut activitas fermenti restitatur, & tonus ventriculi corroboretur, ipsique pori obstructi referentur: Conveniunt itaque omnia ex mentha Zinzibere, absinthio & alia in curatione anorexiæ superiùs laudata.

§. 29. *Diarrhœa* est variorum liquidorum humorum per alvum excretio, à continua glandularum intestinalium & fibrarum irritatione. Humores illi vel à sanguine transmittuntur, vel intempèstivè à vesicula fellea & pancreate ob inordinatum in ira vel metu spirituum animalium motum exprimuntur. Sæpiùs salia actia glandulas continuo ad excretionem irritant & vel ex sanguine vel alimentis in ventriculo corruptis prodeunt.

§. 30. In *curatione* sedulò attendendum, an aliqua subsit inflammatio, quam diarrhœam malignam vocant, & solis, bezoartici & diaphoretici, post habitis adstringentibus & refrigerantibus, curatur: sin verò ex alimentorum corruptione &

pra-

pravorum humorum in primis viis coarctatione ortum duxerit, præmittuntur sudoriferis clysteres & blandiora purgantia, subsequuntur theriacalia & anodyna blandioribus acidis maritata.

§. 31. *Dysenteria* est variorum humorum pure & cruore tinctorum cum alvi torminibus, pulsu frequenti, siti, vigiliis & cibi fastidio excretio.

§. 32. *Causa proxima* est glandularum & tunicæ interioris intestinorum exulceratio cum osculorum vasorum sanguiferorum exesione & corrosione.

§. 33. *Salia illa corrosiva* vel cum aëre admittuntur & mixtionem sanguinis turbando sequestrationem talem præternaturalem in glandulis & tubulis intestinalibus instituunt; aut in alimentorum in ventriculo subactione extravertuntur, & primò fistulam intestinalem, deinde ipsum sanguinem reliquosque humores circulates, afficiunt, & eodem agendi modo cum catharticis vehementioribus istiusmodi ludunt dramata, nullam enim puto dari dysenteriam sine febre.

§. 34. *Curatur dysenteria* tutissimè solis diaphoreticis, neque video cur illa intestinis & ventriculo denegari debeant, cum facilius hinc quàm alibi obstructiones reserare & salia acris ex tubulis & poris tum glandularum tum fibrarum intestinalium foras eliminari possint, utpote, quæ sudoriferis facilius auscultant quàm purgantibus; hæc enim nec abulcere, nec ab inflammatione, nec à turbata sanguinis mixtione indicantur, cum e contra sudorifera his omnibus exarsè satisfaciant. Inter hæc horis vespertinis & nocturnis mitiora anodyna & opiata interponenda erunt, quo acris illud vellicans mature

temperetur, De Clysteribus nunc meliora ex praxi edoctus longe aliter sentio, qui quò rarius applicantur, eò minus intestina irritant, nihil enim his amplius movendum, sed quod motum est, ad tranquillitatem quantum possibile componendum. Purgantia & clysteres si juveniles videantur, id non præstiterunt causam morbi attingendo, sed morbi producendum, & quod priorem afflictionem augere potuisset, educendo.

§. 35. *Tenesmus* est continuus sed frustraneus egerendi conatus ob sphincteris ani crispaturam, à muco quodam acris excitatam. *Chrysur* foetu resolvente, dilcuiente & simul anodyno: multans quoque præstat solus Calor temperatus, hinc lac solis linteis duplicatis calide sæpius adhibitum levamen adfert.

§. 36. *Colica* est dolor ventris & intestinorum, quem alvi constipatio & vomitus subinde comitantur.

§. 37. *Causa* est humor acido austerrus, vel mordax & acris, in tubulis tunice intestinalis fibras contorquens vel divellens. Sæpius status intus contenti & in testina & abdomen dolorificè distendant.

§. 38. *Chryrationis* scopus primarius est, ut alvus sit lubrica, id quod ad eò necessarium est, ut etiam unicò purgante rem hanc sæpius satis feliciter expediamus. Sin autem alvus jam dum fuerit fluida, vicem purgantis abstergens enemata, aut in fufum aliquod tumarindinatū supplere poterit. Verum cum sæpius malum hæc uno ictu avertuncari nequeat, ad potentiora deveniendum est deobstruentia, inter quæ sudorifera primas tenent, in quavis colicâ, si alvus prius fue-

rit

rit relaxata, admodum proficua. Viennæ Empiricus quidam sibi magnam comparavit famam per Colicæ curationem eum decocto quodam lignorum, cui par est rob ebuli cum sale volatili viperarum, aut spiritu diaphoretico *Mynsichti*; Huc spectant carminativa cum anodynis mixta; ut strictura fibrarum relaxetur & flatus dissipentur, v.g. spir. tartari cum simplex cum compositis cum tinctura opii: spirit. nitr. dulcificat, tinctura salutis *Langii* cum opio &c. Externè sacculi paregorici in lacte cocti conveniunt: laudatur quoque fasciulus filorum linearum illorum ∇ in coctus & abdomini impositus: alii ol. succin. umbilico instillant, quod alii cum Zibetho, balsam. apoplect. & axung. cari sylvestris miscent.

§. 39. *Passio iliaca* est fibrarum ab ano ad gulam usque convulsio, qua contenta intestinalia per vomitum rejiciuntur cum maximo ventris dolore & febre. Sive perverfus motus peristaltici intestinorum orta ab inflammatione, aut nimia distensione fibrillarum intestinalium.

§. 40. *Causa* plerumque est frigus externum, aut obstructio tubulorum à salibus, aut ira & perversus motus spirituum animalium, aut flatus diutius retenti, & quicquid inflammatoriam obstructionem producere potest.

§. 41. Pro *Curatione* obtinenda laudatur potiuncula apud *Riverium* ex sale absinth. & succ. limon. Instar omnium est aqua menthæ, quam ad plures dies cum commodo exhiberi posse, author est *Cl. Sydenham*. Ager deducatur in balneum temperatum, & frustra tentatis usitatis hauriatur argentum vivum ad plures uncias.

§. 42. *Alvi obstructio* oritur vel à bilis inertia, vel ab acido austero constringente. Conveniunt poma borsdorffiana jejuno ventriculo comestâ ob vim temperandi acidum, quâ pollent; axungia anferina cum pomis dulcibus cocta: passulæ laxativa, pruna laxativa, omnia ex tartaro, elect. de Tamarind. c. fol. lenn. vinum passulatum, clyster domesticus ex Jure & sale, aut saccharo vel melle.

§. 43. Quatenus autem facultas illa vitalis dicitur præesse sanguificationi & pulsus conservationi, variis quoque læditur modis, unde varia exoriuntur symptomata, quæ solitâ brevitate quoque recensetimus.

§. 44. *Palpitatio cordis* est motus quidam convulsivus cordis & vasorum appensorum.

§. 45. *Causa* ut plurimum consistit in inordinato spirituum animalium influxu estque parvæ cujusdam epilepsiæ species. Quod si sanguis viscidus sed admodum fermentescibilis fuerit, & spiritus crassiores nimium rarefiant, tanto cum impetu unâ cum sanguine ex cordis thalamis quoque exploduntur: sæpius sal acre vellicans in tubulos parenchymatis cordis deponitur, & irritando depravatos hosciet motus, hinc scorbutici & quæ facillè fiunt histericæ hęc morbo sæpius corripuntur. Conveniunt autem omnia carminativa & antiscorbutica, omnia absorbentia & temperata cardiaca.

§. 46. *Syncope* (à quâ gradu differt lipothymia) est præceps virium lapsus ob sanguinis circulationem præpeditâ, dum sanguis vel nimium rarefcit, & in motu suo progressivo impeditur: aut ob acidum ex parte aliqua solida excussum &

42
 sanguini confusum ad coagulationem & polyposam concretionem inclinat. Curatur spirituosus & sanguinis circulationem promoventibus.

§. 47. *Cachexia* est nativi coloris toto in corporis habitu in lividum vel pallidum mutatio ob lymphæ visciditatem ejusdemque in tubulis restagnationem. Sive est pluriarum tubulorum muscularium obstructio ob lymphæ vitium facta. Coincidit hic affectus in curatione cum intemperie frigida, aut cruditate acida, nec non obstructione hepatis, lienis, mensuræ, & iisdem curatur remediis, quæ essent. absinth. composit. martialia, juniperina, volatilia oleosa, &c.

§. 48. *Scabies* est obstructio tubulorum cutaneorum & vasculorum excretoriorum in glandulis cutis miliaribus cum capillarum vasorum lymphaticorum obstructione, vel etiam dilaceratione, à sale quodam facta.

§. 49. Omnis autem scabies est maligna & contagiosa, & sæpius multum facessit negotii in curatione, quia quamvis cætera salva sint in corpore, superficialium tamen tubulorum & vasculorum cutaneorum tanta adest obstructio, ut sæpius quod magis ludent scabiosi, eo magis in cute defœdentur. Conveniunt blandiora cathartica cum mercurio dulci, sado ifera viperina, & infusa salia diluentia & temperantia; tale habet *Timæus à Culdenktee* optimo semper cum successu è me præscriptum: potus theæ pariter metetur laudem.

§. 50. Reum & vesicæ symptomata sunt ischuria, dysuria, stranguria & diabetes.

§. 51. *Ischuria* & *dysuria* gradibus differunt, illa est omnimoda urinæ sup-

presso: hæc ejusdem difficultas, dum cum conatu quodam & dolore ardente excernitur.

§. 52. *Causa Ischuria* sunt variæ. Sunt enim 1. in sanguine in mixtione turbato. Vel 2. in canalibus, vel nimis strictis vel nimis flaccidis, Vel obstructis à pure, vel cruore aut calculo, aut humoribus crassis & glutinosis. *Dysuria causa* sunt vel in urina, sale acri turpida, aut pure acri contuminata: vel in glandulis prostaticis exulceratis & liquamen acre stillantibus; vel tandem in urethra exulcerata. Hinc curationes quoque variant. Conveniunt in genere potiuncula ex manna, vinum malvaticum juniperinum, spirit. carm. detribus. ol. amygd. dulc. omnia exterebinthina & succino, althea, liquor diureticus ex nucleis, liq. spl. ex tart. & be decoctum contra calculum *Foresti à Zuvelffero* correctum. Externè Cataplasma ex cæpis & stercore ovil. nec non injectiones ex abstergentibus & temperantibus, ut & clysteres debstruents conveniunt.

§. 53. *Stranguria* est stillicidium urinæ cum dolore & ardore. *Causa* est sal acre vitio chylificationis vel digestionis ad vesicam translatum. Sæpius culpa est in collo vesicæ, vel etiam urethra. Profunt aromatica oleosa, omnia ex chamomilla, vinum malvaticum, decoct. rapar. pinguar. & omnia quæ in soda commendantur.

§. 54. Symptomata respirationis sunt dyspnœa, asthma & orthopnœa, quæ gradu saltem differunt. Nam *dyspnœa* est respiratio difficilis citra sonum: *asthma* est respirandi difficultas cum sonitu: *orthopnœa* summa est respirandi difficultas, ut non nisi erecta cervice spiritum trahere possint. *Causa* quærendæ sunt, vel in

in sanguine & lymphâ, vel in spiritibus animalibus, vel in ipsis canaliculis trachealibus, vel in musculis abdominis, vel in ventriculo & diaphragmate. Præmissis (si quidem opus fuerit) cathartico ex extr. Cnicoph. aut etiam vomitorio, conveniunt mixturæ pectorales ex aqua, astmat. hyssop. veron. lil. albor. oxym. pectoral. vel scyllit. decoctum pectorale August. omnia ex sulphure, tartaro: sal armoniac. sperma ceti & tinct. propriet. elixir. propr. dulc. sal. volat. oleos. essent. carminat. Magni Vvedelii.

§. 55. Symptomata facultatis animalis & cerebri sunt primò affectus soporosi, coma, carus, cataleptis, lethargus, nucus, epilepsia, apoplexia, quo & vertiginem referre possumus. Coma est vel vigil: vel somnolentum. In illo adest quidem obstructio & inde ortus somnus, sed nec profuandus, nec constans esse potest ob sal quoddam, quo mucos. obstruens glandulas, cerebri prægnans est. Carus est affectus medius inter coma somnolentum & apoplexiam. Cataleptis est repentina arbitrarij motus ablatio, salvà manente determinatione semel factâ, hinc ægri eundem retinent situm, in quo erant tempore in vasionis: manente respiratione, pulsu & calore torius, à sensorij communis (glandulæ pinealis) laterali obstructione, à crassis & viscidis particulis facta, ortum trahens. Cum enim ipsa glandula non amplius auscultet mentis imperio, sed determinationem semel à mente factam retineat, spiritus eo semper ordine influunt, & membra eundem cen in statua retinent situm, donec nervorum pori à causâ externâ, membra aliter locante mutantur, ipsique spiritus in alios musculos influant. Lethargus est somnus pro-

tundus cum febre ob inopiam spirituum animalium & cerebri à pituitâ obstructio-nem introductus. Incobus est somnus profundus cū anxietate circa præcordia, sensu ponderis thoraci incumbentis, & suffocationis periculo. Nempe mens hic judicat secundum consuetudinem, & in eo errat, quod non distinguat pressionem illam, & vellicationem fibrarum muscularium, respirationi dicatarum, non fieri ab objecto externo, sed ab humoribus & flatibus. Epilepsia est somnus profundus cum vehementi partium externarum concussione, vel internarum levi contractione, à tumultuario spirituum animalium influxu ob subitanæm pressionem, à sanguine, fermento heterogeneo & explosivo contaminato, factam, originem trahens. Apoplexia est somnus profundissimus eum sensuum tum externorum tum internorum ablatione, manente ad tempus respiratione, & pulsu. Causa est obstructio principij nervorum, fitque vel à sanguine extravasato, vel à lymphâ admodum viscida, unde apoplexia vel sanguinea, vel humoralis est. Vertigo est plerumque prodromus gravioris affectus soporosi. Oritur ab obstructione nervorum, ut spiritus animale motu rectilineo influere nequeant, sed in turbam quâsi & gyrum vertantur; hinc objecta simili ceteri motu apparent menti, juxta consuetudinem judicanti.

§. 56. Curationis in paroxysmo primarius scopus est excitare ægrum, hinc frictions, clamores, vellicationes instituuntur, naribus graveolentia offeruntur, alvus acris clysteribus stimulat, ventrigatus ad vomitum invitatur, & pro circuitantiarum ratione venæsectio instituitur.

tuitur. Extra paroxysmum Conveniunt post primarum viarum evacuationem sudorifera Cinnabarina, setaceum, fonticuli, hæmorrhoidum apertio, potus thee vel Coffe.

§. 56. *Secundo* sunt illa symptomata, in quibus spiritus animales aliquali & intantum adhuc franguntur officio: quorum primum est *phrenitis*, & describitur, quod sit delirium cum febris acuta & furore, ab inflammatione obstruente membranarum cerebri ortum trahens. *Causa proxima* est inflammatio meningum, qua fit, dum pori à rigidis particulis obstruuntur quidem, sed ita, ut aliquot spatiosa relinquuntur soli materię primi elementi pervia, unde cum salibus illis tum fibris idem accidit, quod particulis aquę & calcis vivę invicem commixtis, aut succo graminis recens dissecti & in cumulum congesti accidere solet, indeque vicini quoque humores, sanguis & spiritus animales, incalescunt, & in mixtione suã turbantur. *Causa remotiores* sunt vinum, sanguis extravasatus, ira, febris ardens vel maligna, variolę, lochiorum suppressio. In *Curatione* attendendum est ad statum vigiliarum, & inflammatoriam obstruentionem, ne illas compescendo hanc augeamus. Itaque statim aperienda est vena in brachio, pede, & fronte: non quod revulsio detur, quę stante sanguinis per venas reditu ad cor implicat, sed ut pressio ob nimiam vasorum distentionem facta imminuatur, & obstruente eo facilius tolli possit. Hęc itaque peracta nitrum commendamus, aut arcanum duplicatum cum §io diaphoretico & camphora, ex quã tandem quoque meretur aqua cordial. frig. *Saxon.* camphorata. Externe duplicent frigida, quorum usum suspe-

ctum facit inter alia vulgare istud remedium ex gallina recens dissecta & capiti imposita, ad ejus imitationem ego temperata calida frigidis ante ponenda esse statuo.

§. 57. *Melancholia* est delirium cum timore & tristitia. *Causa* consistit in spirituum animalium crassitie, hinc cursus formam semel susceptam facile retinet, ipsique cerebro vestigia profundius imprimunt. *Causa antecedens* est intemperies sanguinis acida, sed ob salia volatilia profundius abscondita, facile fermentescibilis. In *curatione* commendamus vomitoria, martialia, inter quę acidulas refrigeritas, decocta acrimonia temperantia.

§. 58. *Mania* est delirium cum furore, sed sine febris. Majorem hic deprehendimus irregularitatem, tum in sanguine sale acido abundante, tum in ipsis spiritibus animalibus, quorum indifferentia sublata mentis turbatur tranquillitas, ut non possit non certis motibus inconcinnas jungere cogitationes. Si enim mens diutius hælerit circa contemplationem alicujus objecti, vel eum voluptate, vel graviori aliqua passione, tunc vestigia istius objecti cerebro vivacissimè imprimuntur: post ubi spirituum tollitur indifferentia, quod eorum quidam non ad eò subtile maxima cum vi & agitatione in ventriculos propellantur, tunc à vestigiis illis, in quę præ aliis facilius incidunt, reflexi, tua impetuositate sensorium commune vi quadam abripiunt, & menti imaginem quasi vestigii obtundunt, ut mens, omnia tua media ad justa ratiocinia non usurpans, mira quadam præcipitantia absurdarum, & inconditarum actionum fiat & actor & spectator.

§. 59. *Can-*

§. 59. *Causam* antecedentem dicimus esse sanguinem multis irregularibus constantem particulis, iisque fermentativis. Vel fermentum certis temporibus à certa materia subtili è parte aliqua solida, ubi delituit, excutitur, & sanguini confusum dramata illa ludit. Huc faciunt aliæ causæ procatarticae: tempus vernale, hinc benè Hippocrates, Vere quidem in *sanis*: Vinum generosum ejusque spiritus, ita, influxus lunaris.

§. 60. Maniaci robustissimi sunt, quia spiritus animales ad musculosas partes fortius determinantur, ibidemque ob sui crassitiam diutius hærent, nec facillè tenues abeunt in auras. Ex eadem causa, & humorum circulantium agitatione, fit ut intensissimum longo tempore citra noxam ferre possint frigus; accedit, quod mens ab internis nimium occupata, ad externa minora legnius attendat.

§. 61. Malum si recens sit, non raro unico tollitur opiato. Inveteratum autem difficilius curatur. Si sensorii communis vincula dilacerata sint, pro incurabili habetur. Ipla cura periculi & molestiæ plena, largiori V. S. & emetico ex helioboro albo, aliquoties repetito, instituitur, quibus præmissis testacea, camphorata, nitrosa, decoctum anagallidis fl. purpuræ, fumar, sanguinem asinum in potu, & tincturam fl. hyperici *Mynsichti* commendamus.

§. 62. *Paralysis* est sensus & motus abolitio, ob nervorum flacciditatem, ex obstructione tubulorum, spirituum animalium in fluxum sufflaminante, ortam. Proxima itaque causa est denegatus influxus spirituum animalium, ob pororum nervorum obstructionem ab humore pi-

tuitoso, nunc dimidiam spinalis medullæ partem, nunc uno in latere aliquot saltem nervorum propagines occupante, factum. Fieri etiam potest illa obstructio ob compressionem & concussionem à sanguine extra vasato. In *Curatione* læpius purgandum, longisque decoctis aperitivis & incidentibus utendum; tandem ad thermas confugiendum. Interea cinabarina, viperina, sal volatile oleosum & omnia ex salvia feliciter adhibentur. Quod si nec sic voti compos reddaris, inunctio mercurialis, tanquam remedium anceps, proponendum est.

§. 63. *Symptomata* oculorum (qualia sunt amavrosia sive cæcitas, visus hebetudo, myopia seu luciositas, nyctalopia, ophthalmia, pterygiû, leucoma, glaucoma, suffusio, strabismus, epiphora) dependent à tunicarum humoribus, (spirituum, & nervi optici aliorumque vasorum vitio: quippe tunica nunc crassiores fiunt, nunc inflammantur, mox exulcerantur, variasque experiuntur exetescencias: humores autem peccant, dum vel fixum mutant, vel figuram, vel consistentiam, aut heterogeneis corpusculis inquinantur; spiritus peccant in mixtione, motu & consistentia: nervi optici obstruuntur; vasa lymphatica nunc obstruuntur, nunc rumpuntur.

§. 64. Oculis conveniunt in genere spirit. anthos V. ean d' ungerie dictus, spirit. vini camphoræ. aqua ophthalm. *Ruslandi*, liquor ophthalmicus *Mynsichti*.

§. 65. *Aurium* symptomata sunt tinnitus aurium, difficultas auditus, surditas & dolor aurium. Dependent autem ab obstructione nunc totali nunc inflammatoria à crassis vaporibus, in tympanum vel nervorum irruentibus. Inter remedia pri-

mas tenent spirit. tartar, assafratus, aqua magnanimitatis, spirit. vin. camphorat. a. ju. hyster. c. camph. & castor. tinct. succin. cum sale armon. parata, aliaque auribus immittenda.

§. 66. *Gustus & olfactus* nunc abolentur, nunc depravantur, variaque inde emergunt phænomena, quæ per obstructionem pororum, lymphæ vitium, aut spirituum animalium defectum explicantur.

§. 67. *Tactus* læditur, dum pars sensu privatur, quod symptoma stupor dicitur, & à denegato spirituum animalium influxu oritur, eandemque cum paralyti expectat curationem. Quod si depravetur, oriuntur variae doloris species, quarum sex recensemus, dolorem gravativum, scindentem, pungentem, tensivum, ostocopon & pulsatorium. *Gravativum* fit à crassis humoribus, *tensivum* à flatulentis vaporibus, *scindens* ab acido, *pungens* ab alcali, *ostocopus* ab humore acri perioskium & fibras medullares vel osseas vellicante, *pulsatorium* ob vicinam arteriam in membrana inflammata.

§. 68. *Symptomata* facultatem generalem infestantia sunt sterilitas, gonorrhæa, suffocatio uterina. *Sterilitas* à sanguinis & lymphæ dyscrasia, seminis intemperie, & ovarii obstructione proficitur. Curatur de obstruentibus, quem in finem balnea & thermæ commendantur.

§. 69. *Gonorrhœa* est seminis corrupti, aut liquaminis lymphatici, excretio, à vifcularum seminalium laxitate, seminis & lymphæ acrimonia, & glandularum prostaticarum exulceratione, ortum trahens. Curatur purgantibus hydragogis, mercur. dulcific. sudoriferis, & succinatis.

§. 70. *Passio hysterica* est motus con-

vullivus Mesenterii & diaphragmatis cum sanguinis ad coagulationem aptitudine & prælocationis periculo. *Causa* est humor acido austerus, in primis viis collectus: plus enim afficitur ventriculus & cerebrum, quam uterus, unde rectius morbus hypochondriacus dicitur: falsum enim uterum ascendere, aut convolvi. *Curatur* carminativis & opiatiss præmissis enemate; alvus enim si in aliis morbis, profecto in hoc, libera esse debet, quia causa videtur delitescere in ventriculo & intestinis.

§. 71. Nunc de *symptomatibus in qualitatibus mutatis* dicendum, quorum primum est *icterus*, quem à bilis effusione & regurgitatione in sanguinem oriuntur. Rectius forte dicitur, eum ab obstructione vasculorum capillarum in ambitu corporis oriri ob sanguinis visciditatem & flavarum particularum ab aliis in eo secessionem. *Causa* radicaliter ex primis viis, vel turbata sanguinis mixtione. In *Curatione* vomitoria & purgantia rarius satisfaciunt, sæpius sudoriferis negotium conficitur: Vidi solâ fragariâ ablinth, & carduobened. quatenus amara sunt & acidum corrigunt, citò fuisse curatum icterum.

§. 72. *Chlorosis* est lenta febris à vitio lymphæ & forte etiam seminis orta. *Curationis* dirigenda est ad primas vias & ante omnia obstructiones viscerum & glandularum tollendæ sunt. Commendamus eum in finem spirit. cephal. sive sal volatile oleolum, carminativa & martialia.

§. 73. *Erysipelas* est inflammatio vasculorum lymphaticorum capillarum in cute cum febre. *Causa* est inflammatoria obstructio. *Interne* diaphoretica omnes ferunt suadentem. *Externe* de obstruentia

v. gr.

v. gr. spir. vin. camphorat. epithema ex flor. sambuc. rosar. tussilag. vino, aceto litharg. myrrhâ &c. conveniunt.

§. 74. Inter Symptomata excretorum & retentorum est *mensium suppressio*. Causa est vitium sanguinis & lymphæ, sive acida & viscida ejus intemperies. Curatur aloeticis, carminativis, sudoriferis, balneis, thermis. Placent mihi tinctura succini, sal volat. oleosum uterinum, liquor. C. Cerv. succinat. omnia ex armoniaco sale, martialia, elixir. propiëtat. dulc. elixir. uterin. Mæbii, potus thee, & crebrior enematum usus.

§. 75. *Nimius mensium fluxus* oritur à sanguinis intemperie calida & acris; aut restagnatione sanguinis & in varias dimensiones ebullitione. In curatione placent alimenta medicamentosa ex hordeo, & orizâ, ut & succi plant. bellid. nec non sudorifera. Adstringentia autem imprudentibus relinquimus, quorum usu plures vel ad ortum missas, vel in graves morbos præcipitatas fuisse, novimus.

§. 76. *Lochiorum suppressio* ut plurimum ab admissio aere frigido vel assumpto potu frigido ortum trahit. Inducunt autem lochia omnes istas calamitates, quas venenum epotum excitare solet, ut febris illa inflammatoria, quâ ferè omnes puerperæ moriuntur, non male pestis puerperarum vocetur. Quoad curationem observari velim, puerperas tractandas esse, sicuti graviter vulneratos tractare solemus, utrinque enim eadem militat ratio. Commendamus tinctur. antim. ex scoriis reguli paratam, tinct. myrrh. myrrham, arcan. dupl.

antihæct. Poterii, antim. diaphoret. aqu. hyster. puleg. & bezoardica.

§. 77. *Lochiorum fluxus nimis* nihil aliud est quam hæmorrhagia uteri à continui solutione orta. Pro Curatione Corallia & tinctura opii prudenter adhibita sufficiunt.

§. 78. *Sudores nocturni* sunt pedissequæ hæctica & phthiseos, & ex colliqutione totius oriuntur, inde est quod apparentibus his phænomenis plures sibi metuunt de imminente hæctica, nescii omnes (pleneticos, vulgè dictos, & ubi acidum in primis viis prædominium obtinet, nocturnis quoque sudationibus facile fieri obnoxios. Ubi enim chylus ob acidum viscidior ad massam sanguineam fuerit delatus non potest non sanguis paululum turbari in sua mixtione, & in motu intestino evehî. Hinc tales eo tempore quid febrile patiuntur, pulsus est frequentior, arteriæ in extremitatibus vehementius pulsant, & tandem sudores absque ullâ molestiâ erumpunt. Nempe quando sanguinis partes in motu progressivo paululum retardantur, e contra autem intestinus ipsarum motus intenditur, plus humorum agitatorum in tubulos excretorios cutis impellitur, quam sub forma vaporum egredi potest, quia ob tumultuarium hunc motum & ipsa vasa lymphatica capillaria obstruuntur, hinc serum pingue sub forma madoris quâ data viâ profluit. Curatur hoc malum cœnâ frugali, absorbentibus & sudoriferis.

§. 79. Quod si plura restent dicenda, sicuti reverâ restant, nullus dubito, eaque facillè & perspicuè nostris ex principiis explicari posse.

E I N I S Libri secundi,

INSTI-